

Capitolul I

CRIMINALISTICA

I.1. Noțiune

Hans Gross, a definit Criminalistica ca o „știință a stărilor de fapt în procesul penal”¹.

„Criminalistica este o știință judiciară, cu caracter autonom și unitar, care însumează un ansamblu de cunoștințe despre metodele, mijloacele tehnice și procedeele tactice, destinate descoperirii, cercetării faptelor antisociale, identificării persoanelor implicate în săvârșirea lor, precum și prevenirea pregătirii și desfășurării unor asemenea fapte”².

„Criminalistica este o știință judiciară, cu caracter autonom și unitar, care însumează un ansamblu de cunoștințe despre metodele, mijloacele tehnice și procedeele tactice, destinate descoperirii, cercetării infracțiunilor, identificării persoanelor implicate în săvârșirea lor și prevenirii faptelor antisociale”³.

I.2. Obiect

Reputatul profesor Emilian Stancu, în ultima ediție a Tratatului de Criminalistică, în capitolul dedicat demersului introductiv, spune: „sub raport științific, principalele direcții de acțiune ale Criminalisticii sunt următoarele:

- a. Inițierea de metode tehnice destinate cercetării urmelor infracțiunilor, începând cu urmele specifice omului și continuând cu cele ale armelor sau instrumentelor, mijloacelor de transport, ale fenomenelor fizico-chimice etc., în vederea identificării persoanelor sau obiectelor.
- b. Adaptarea de metode aparținând științelor exacte la necesitățile proprii Criminalisticii, a unor metode din alte domenii ale științei, cum sunt cele proprii fizicii, chimiei, biologiei, matematicii, pentru aplicarea lor la specificul activității de prevenire și de combatere a infracțiunilor.
- c. Elaborarea de reguli și procedee tactice destinate efectuării unor acte de urmărire penală, precum și creșterii eficienței acestora, prin asigurarea unui fundament științific investigării.
- d. Studiarea practicii judiciare, în vederea valorificării științifice și generalizării experienței pozitive rezultate din activitatea organelor de urmărire penală pe linia investigării infracțiunilor.

¹ H.Gross, Gesammelte Kriminalistische Aufsätze, Leipzig în 1902, citat de E. Stancu, „Tratat de Criminalistică”, ed.VI-a revizuită, Editura Universul Juridic, București, 2015, p.27

² A se vedea în acest sens E.Stancu, G.I.Olteanu, Criminalistică, disponibil la <http://cj.md/uploads/Criminalistica.pdf>, sursă online accesata la 03 decembrie 2015, ora 21.00

³ A.Boroi, M.Gorunescu, M.Popescu, Dicționar de drept penal, Editura All. Beck, București, 2004, p. 85, M.A. Hotcă, Dicționar de drept penal, Editura Editas, București, 2004, p.127; M.Udroiu, Dicționar de drept penal și de procedură penală, Editura C.H. Beck, București, 2009, p.121

e. Analiza evoluției modului de săvârșire a faptelor penale, pentru stabilirea celor mai adecvate procedee de combatere și de prevenire a lor, inclusiv de identificare a autorilor acestora.

f. *Perfecționarea modului de cercetare a diverselor categorii de infracțiuni*, cu preponderență a acelor care aduc atingere unor valori sociale deosebite, a acelor care sunt săvârșite cu violență și, în general, a faptelor penale care prezintă dificultăți de investigare.

g. Elaborarea de metode și prefirarea de măsuri destinate prevenirii infracțiunilor sau altor fapte cu caracter antisocial”⁴.

Prezentul demers, va încerca să ajute la perfecționarea modului de cercetare a infracțiunilor care sunt în competența de cercetare a Poliției de Combatere a Criminalității Economice (generic cunoscută sub denumirea de poliție economică) și care prezintă particularități de investigare rafinate. Din studiul tratatelor și cursurilor de specialitate, am observat că, infracțiunile circumscrise domeniului economico-financiar sunt grupate generic sub denumirea de „infracțiuni din domeniul afacerilor” și în opinia noastră nu sunt acoperite toate faptele de natură penală prevăzute în legile speciale. Acest fapt ne-a determinat să abordăm infracțiunile care, în opinia noastră sunt de mare impact și care nu au fost tratate deloc sau foarte puțin în literatura de specialitate.

1.3. Structura

Criminalistica poate fi structurată în următoarele părți principale⁵:

1. *Tehnica criminalistică* cuprinzând ansamblul metodelor și mijloacelor tehnicoștiințifice destinate descoperirii, fixării, ridicării și examinării urmelor sau mijloacelor materiale de probă.
2. *Tactica criminalistică*, însumând totalitatea procedeelelor și regulilor, altele decât cele stabilite prin norme de drept, privind efectuarea actelor de urmărire penală și în general, de anchetă.
3. *Metodologia criminalistică*, vizând cercetarea unor categorii de infracțiuni cum sunt infracțiunile împotriva vieții, sustragerile din avutul public sau personal, accidentele rutiere, navale sau aeriene etc.

În literatura de specialitate occidentală, cu privire la structura criminalisticii, interpretată în sens larg, s-au emis păreri conform cărora această știință înglobează⁶:

- Procedee polițienești destinate conducerii unei anchete, inclusiv strângerii probelor privind comiterea infracțiunii, care fac obiectul „Poliției tehnice”.
- Procedee științifice, folosite în expertiza urmelor și a probelor materiale ale infracțiunii, care aparțin „Poliției științifice”.
- Procedee juridice, destinate administrării, potrivit regulilor de drept, a probelor existenței infracțiunii.

⁴ E. Stancu, „Tratat de Criminalistică”, ed.VI-a revizuită, Editura Universul Juridic, București, 2015, p.29

⁵ A se vedea în acest sens: C. Suci, Criminalistica, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972, p.10; Colectiv, Tratat practic de criminalistică, vol. I, Editat de Ministerul de Interne, Serviciul editorial, presă și propagandă, București, 1976, vol. I, p.15; I. Mircea, Criminalistica, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978, p.6; S.A. Golunski, Criminalistica, Editura Științifică, București, 1961, pp.9-13

⁶ E. Stancu, op.cit., p.32

1.4. Sistemul Criminalisticii

„Evaluarea exactă a contribuției pe care Criminalistica o are la soluționarea cauzelor penale și la aflarea adevărului, impune de la bun început o precizare: rolul Criminalisticii în aflarea adevărului trebuie privit într-un sens larg. Este categoric fals să se considere că acest rol în investigarea faptelor juridice se reduce numai la descoperirea și examinarea urmelor unei infracțiuni sau a mijloacelor materiale de probă - activitate aparținând domeniului denumit și poliție științifică - ce vizează o sferă mult mai cuprinzătoare de probleme. Astfel, pe lângă componenta tehnică propriu-zisă, întâlnim și componentele tactice, specifice efectuării unor acte importante de urmărire penală, precum și componenta metodologică a investigării faptelor penale”⁷, de aici rezultă sistemul tripartit al Criminalisticii, materializat în⁸:

- a. *Tehnica criminalistică* este destinată asigurării mijloacelor și metodelor științifice necesare descoperirii, fixării, interpretării și examinării, în condiții de laborator, a urmelor faptelor ilicite, a mijloacelor materiale de probă, în scopul identificării faptuitorilor, a victimelor, a armelor, instrumentelor etc., folosite ori produse ale actului ilicit.
- b. *Tactica criminalistică* este un domeniu care înglobează un ansamblu de procedee și de reguli specifice, destinate efectuării unor acte de procedură sau activități procedurale, plecându-se din chiar momentul cercetării la fața locului.
- c. *Metodologia criminalistică* investigarea fiecărui fapt de natură penală presupune urmarea unei anumite conduite de către organele judiciare, destinate descoperirii și administrării probelor necesare dovedirii existenței sau inexistenței elementelor constitutive ale uneia sau a mai multor infracțiuni.

1.5. Principiile Criminalisticii

Principiile fundamentale ale Criminalisticii sunt⁹:

1. *Principiul legalității*. Principiul legalității este fundamental pentru întreaga activitate a unui stat de drept. El este prevăzut atât în Constituție, cât și de normele penale. Astfel, art.1⁴ al noului Cod penal¹⁰ și în art.26 al noului Codul de procedură penală¹¹, se prevede că întreaga activitate procesual penală, în consecință și aceea proprie investigării infracțiunilor, se desfășoară în strictă conformitate cu prevederile legii. Prin posibilitățile sale specifice, Criminalistica servește aceluși deziderat, conform căruia, nimeni să nu se sustragă răspunderii pentru încălcarea legilor și să nu rămână nepedepsit, dar, totodată, nimeni să nu fie sancționat sau pedepsit pe nedrept¹².

2. *Principiul aflării adevărului*. Acest principiu are o semnificație cu totul deosebită, pornind de la faptul că, pentru înfăptuirea justiției penale, este imperios necesară aflarea adevărului. Art.5 al noului Codul de procedură penală prevede că: „Organele judiciare au obligația de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu

⁷ E. Stancu, op.cit., p.35

⁸ E.Stancu, G.I.Olteanu, op.cit., p.7

⁹ idem

¹⁰ Legea nr. 286/2009, M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009, cu modificările și completările în vigoare

¹¹ Legea nr. 135/2010, M. Of. nr. 486 din 15 iulie 2010, cu modificările și completările în vigoare

¹² E. Stancu, op.cit., p.37

privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana suspectului sau inculpatului. Organele de urmărire penală au obligația de a strânge și de a administra probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului”.

3. *Prezumpția de nevinovăție*. Conform acestui principiu, orice persoană împotriva căreia a fost pornit un proces penal este prezumată nevinovată, numai organelor judiciare revenindu-le obligația de a administra probele necesare dovedirii vinovăției.

4. Principiul potrivit căruia *nu există faptă fără urme*. Toate faptele ilicite ale omului, ca, de altfel, orice activitate a sa, produc transformări sau modificări ce se obiectivizează, din punct de vedere criminalistic, în urme ale infracțiunii. În ceea ce privește infracțiunile din domeniul economico-financiar, considerăm că urmele infracțiunii pot purta denumirea generică de „*amprentă contabilă*”.

5. *Principiul identității*. În centrul investigațiilor criminalistice ce concură direct la aflarea adevărului în procesul penal se află identificarea persoanelor, a obiectelor sau a fenomenelor aflate în legătură directă, causală, cu faptele incriminate de legea penală.

6. *Principiul operativității* în efectuarea investigației penale. Acest principiu este caracteristic întregii activități consacrate rezolvării cauzelor penale, el servind scopului procesului penal, mai ales în direcția constatării la timp și în mod complet a faptelor prevăzute de legea penală, precum și la identificarea infractorilor.

1.6. Obiectul identificării criminalistice

Identificarea criminalistică constă în operațiunea de stabilire a persoanei sau obiectului concret, material, aflat în legătură causală cu fapta de natură penală cercetată.

Sușinem punctul de vedere al Profesorului E.Stancu, care consideră că: „obiectului identificării criminalistice îi sunt proprii câteva trăsături:

- obiect material al identificării criminalistice poate fi orice persoană, ființă sau lucru, orice element al lumii materiale care se manifestă în spațiu și timp, susceptibil de a fi identificat după urmele create în câmpul infracțional;
- obiectul identificării este un obiect concret, nu numai prin natura sa, ci și prin însuși raportul causal cu fapta cercetată”¹³.

¹³ E. Stancu, op.cit., p.47

Capitolul II
**PARTICULARITĂȚI ALE INVESTIGĂRII CRIMINALISTICE
A INFRAȚIUNILOR CIRCUMSCRISE AFACERILOR**

II.1. Despre „Amprenta contabilă”

II.1.1. Definiție

Reflectarea materială a actului infracțional reprezintă una dintre premisele de bază ale cercetării criminalistice, fiind aproape unanim admisă teza că nu poate exista infracțiune fără urme¹⁴. În ceea ce privește infracțiunea din domeniul afacerilor, urma lăsată de infractor în mediul material, poartă denumirea de „amprentă contabilă”.

În acest sens, putem considera că, amprenta contabilă, constituie orice modificare materială sau electronică, asupra documentelor financiar-fiscale sau altor tipuri de documente (contracte, acorduri, licențe, autorizații etc.), intervenită în condițiile săvârșirii faptei de natură penală. Considerăm că în domeniul criminalității afacerilor nu poate exista o infracțiune fără urmă sau fără amprentă contabilă.

Prin amprentă contabilă se înțelege orice scriere/modificare a unui înscris utilizat de un operator economic sau în relația cu acesta, utilizată în condițiile săvârșirii unei fapte penale, cu condiția existenței unui raport de cauzalitate între faptă și reflectarea ei materială.

II.1.2. Clasificare

Propunem ca și criteriile de clasificare ale amprentei contabile următoarele:

1. după calitatea factorului creator (angajat, contabil, administrator, patron etc.)
2. esența (modificări în contabilitate, în contracte, în avize sau licențe etc.)
3. mărimea (asupra unui document, sau a mai multor documente)
4. posibilitățile de identificare (cele care servesc la lămurirea unor împrejurări sau urme care permit identificarea făptuitorului)

II.1.2.1. Factorul creator de amprentă contabilă. În activitatea unui operator economic pot fi considerați factori creatori orice persoană angajată cu forme legale sau nu, care din proprie inițiativă, sau la solicitare, inserează date sau modifică documentele societății. În acest sens, cele mai multe spețe au condus la concluzia că, cel mai des întâlnit factor creator de urmă este proprietarul firmei (patron, asociat, acționar) care are un interes în a diminua, sumele care sunt datorate bugetului de stat de așa manieră încât să plătească taxe și impozite cât mai mici sau deloc. De asemenea un alt factor creator este personalul care operează documente financiar-fiscale ale firmei (contabil, economist, director economic) care la solicitare sau în interes propriu desfășoară activitățile susmenționate.

¹⁴ P.F. Ceccaldi, La criminalistique, Presses Universitaires de France, Paris, 1962, p.2

II.1.2.2. Esența. Amprenta contabilă poate apărea ca urmare a modificării oricărui acte sau documente, contabile sau extracontabile, de orice tip, care servesc la desfășurarea activității operatorului economic. O primă categorie de de documente o reprezintă documentele contabile (facturi, chitanțe, balanțe, bilanțuri, instrumente de plată etc.), cele extracontabile (avize, contracte etc.) precum și documente necesare desfășurării activității în anumite condiții (licențe, autorizații, permise etc.).

II.1.2.3. Mărimea. Inserarea sau modificarea vizează unul sau mai multe documente utilizate de operatorul economic. Astfel, o modificare sau o inserare într-un document contabil de evidență primară, este urmat în mod obligatoriu de operațiuni similare în toate documentele de nivel superior, respectiv, în desfășurătorul contului, în balanță și în bilanț, spre exemplu.

II.1.2.4. Posibilitățile de identificare. Prin identificarea amprentei contabile, se va putea stabili persoana care a săvârșit fapta de natură penală sau pot fi lămurite împrejurările în care activitatea infracțională a avut loc. Spre exemplu, neînregistrarea în contabilitate a unei facturi, în scopul săvârșirii unei infracțiuni de evaziune fiscală, va avea ca rezultat stabilirea vinovăției persoanei care a săvârșit fapta, precum și prejudiciul creat bugetului de stat.

II.1.3. Particularități

Este important de reținut faptul că relația dintre amprenta contabilă și alte tipuri de urme lăsate spre exemplu de falsul în înscrisuri nu trebuie confundate. Precizăm că un fals poate determina amprenta contabilă. Spre exemplu, înregistrarea într-o factură a unei valori diminuate, poate constitui un fals, dar operațiunile ulterioare de evidențiere în documentele contabile sunt obligatorii și constituie amprenta contabilă a operațiunii de evaziune fiscală. Sunt relevante în acest sens operațiunile de stornare, emiterea unui aviz de expediție neurmată de factura fiscală și alte asemenea care pot avea la bază un fals și care în esență pot conduce la descoperirea amprentei contabile a operațiunilor frauduloase.

O altă situație o constituie nerespectarea condițiilor legale prin încheierea de contracte care au prevederi ce contravin normelor legale. Spre exemplu, în domeniul jocurilor de noroc, un titular de licență transferă către proprietarul spațiului închiriat pentru desfășurarea activității obligativitatea de a achita taxa anuală sau plata biletelor de intrare (legea stabilește că titularul este obligat să plătească licența, iar jucătorii trebuie să plătească biletele de intrare), printr-un contract de cesiune a licenței (expres interzis de lege în acest domeniu).

Exemplele în materie sunt nelimitate, toate instrumentele date de contabilitate fiind exploatate cu o imaginație de invidiat de către administratorii sau proprietarii operatorilor economici, sens în care considerăm că specializarea ofițerilor de poliție va fi una dintre cele mai de succes măsuri de contracarare pe care statul trebuie să le ia pentru a prevenii și combate criminalitatea afacerilor.

II.2. Conceptul de „Antrepriză criminală”

II.2.1. Aspecte particulare

Criminalitatea a devenit o problemă globală, având un tot mai pronunțat caracter transfrontalier, efectele sale negative implicând adesea încălcări grave ale drepturilor

omului, pierderi financiare și daune economice statelor, punând în pericol viața și sănătatea a numeroase ființe umane, constituind o amenințare la adresa securității naționale a statelor, putând avea un efect devastator asupra societății umane.

Acesta este un semnal evident că activitatea grupărilor de criminalitate transfrontaliere a devenit o provocare pentru autoritățile naționale și comunitatea internațională implicarea crimei organizate și complexitatea rețelelor infracționale la nivel transnațional ducând la necesitatea de a da o interpretare mai cuprinzătoare fenomenului criminal global.

Dintr-un anumit punct de vedere se poate observa că grupările de criminalitate organizată acționează, în general, similar oricărui agent economic furnizor de servicii sau producător de bunuri materiale, urmărind sporirea câștigurilor proprii și având scopul de a reduce volumul cheltuielilor din totalul veniturii criminal brut.

Fie că este vorba de asigurarea unor servicii ilegale (prostituție, pedofilie, plasare de forță de muncă clandestină, jocuri de noroc, transmisii ilegale prin Internet etc.) sau furnizarea de bunuri materiale (droguri, armament, țigări sau alcool din contrabandă, bunuri contrafăcute sau piratate) activitățile desfășurate sunt în mare parte similare celor specifice agenților economici din sectoarele respective. Astfel în domeniul serviciilor ilegale sunt recrutate persoanele care pot efectua prestațiile respective (femei, copii, muncitori calificați sau necalificați, dealeri, cunoscători ai tehnicii de calcul și a transmisiilor pe internet etc.) utilizând violența, șantajul sau metode de persuasiune, incluzând evident și recompensa materială. Veniturile ilegale realizate sunt destinate satisfacerii nevoilor personale, cu conotații voluptorii, plăților de personal, cheltuielilor materiale de achiziție și întreținere a materialelor și mijloacelor tehnice necesare, plăților destinate asigurării protecției din partea autorităților de aplicare a legii sau oamenilor politici, cheltuielilor de promovare a serviciilor ilegale.

În ceea ce privește grupările criminale care furnizează bunuri materiale menționăm că operațiunile pe care le efectuează (aprovizionarea sau importul de materie primă, crearea unor spații de producție în general clandestine, achiziționarea de mijloace de transport, închirierea de depozite, crearea unor pagini de promovare pe internet, construirea unor rețele de distribuție și comercializare) au ca scop asigurarea mărfurilor pe piața neagră, piață aflată în continuarea dezvoltare și diversificare.

În cadrul acestor două tipuri de activități, descrise mai sus, intervine o specializare a participanților, o distribuire a rolurilor ce se cristalizează în timp, asigurând funcționarea antreprizei criminale, matricea rolurilor fiind caracteristică fiecărui tip de astfel de organizație.

II.2.2. Definirea conceptului

În virtutea celor exprimate putem defini *antrepriza criminală ca fiind o entitate structurată și specializată care urmărește maximizarea profiturilor prin utilizarea unor mijloace și metode sancționate de lege, în special cea penală, având ca scop asigurarea în grade diferite a satisfacerii nevoilor materiale a membrilor săi, asigurarea protecției activităților desfășurate prin coruperea autorităților și asigurarea mijloacelor necesare reluării procesului criminal pe o scară largită.*

Adeseori între antreprizele criminale care asigură existența și funcționarea economiei subterane și economia legală există o întrepătrundere și conexiuni fără de care acestea nu ar putea exista și organizatorii lor nu s-ar putea bucura de produsul activității criminale.